

dr. Art Kovačič

Inštitut za ekonomska raziskovanja

STROKOVNI ČLANKI • PROFESSIONAL PAPERS

MERJENJE SISTEMSKE KONKURENČNOSTI PO
METODOLOGIJAH IMD IN WEFMeasuring Systemic Competitiveness Using IMD and
WEF Methodology

Izvleček

UDK: 339.137:338.23/.24

Ocenjevanje sistemske konkurenčnosti postaja v zadnjem času vse bolj aktualno. Zanima nas delovanje celotnega sistema, kjer imata vlada in menedžment v podjetjih pomembno kreatorsko vlogo. Dobro zastavljene vladne politike precej pripomorejo k izboljšanju okolja, v katerem podjetja delujejo. Na drugi strani mnenja menedžerjev dajejo določeno napoved o gospodarskih premikih. Slovensko gospodarstvo sedaj deluje v evropskem skupnem trgu, kjer je konkurenca močnejša ter kakovost nujnejša. Za kvalitativno ocenjevanje konkurenčnosti postajo percepcije slovenskih menedžerjev v analizah konkurenčnosti vse bolj nujne. Konkurenčna država je tista, ki omogoča svojim menedžerjem dobre razvojne pogoje.

Ključne besede: nacionalna konkurenčnost, benchmarking, razvojna strategija, industrijska politika

Abstract

UDC: 339.137:338.23/.24

Evaluation of systemic competitiveness has recently come to the forefront. We want to analyse the function of the system, where government and management in enterprises play an important creative role. Well prepared governmental policies add a lot to maintaining a business environment. On the other hand, perceptions of managers provide important information on economic trends. The Slovenian economy is now very active on the European internal market, where competition is stiffer and quality more important. For qualitative evaluation of competitiveness, we need the perceptions of Slovenian managers. Competitive states support managers in companies by providing them with a good environment for their development.

Key words: national competitiveness; benchmarking; development strategy; industrial policy

JEL: 011, 024, 038, 057

1 Uvod

V članku nameravam prikazati, kako mnenja menedžerjev prispevajo k ocenjevanju sistemske konkurenčnosti. Podatke o razvoju infrastrukture lahko dobimo v statističnih bazah. Vendar če želimo zvedeti, kako obstoječa infrastruktura zadovoljuje potrebe gospodarstva, potrebujemo mnenja menedžerjev. Danes živimo v svetu, v katerem se povečuje konkurenčni pritisk. Globalizacija ter mednarodna odprtost trgov izpostavlja države, podjetja ter ljudi večjemu konkurenčnemu boju. Bogastvo držav je običajno rezultat pretekle konkurenčnosti ter predstavlja akumulacijo ekonomskih ter poslovnih dosežkov preteklih generacij. Bogastvo je tudi v funkciji danih možnosti. Rojstvo v premožni družini, razpoložljivost naravnih virov ali bogate sosednje države so dane možnosti, ki ne zagotavljajo konkurenčnosti na dolgi rok. Bogastvo prispeva državam, podjetjem ter ljudem le dober začetek, vsekakor pa ne zagotavlja prosperitete. Ugodna prepletenost preteklega bogastva ter dobro delujoče vladne politike ter podjetniški menedžment zagotavljajo prosperiteto narodu. Scott in Lodge menita, da daje premik gospodarskih dejavnosti k dejavnostim, temelječim na znanju (elektronika, kemična industrija), večjo težo tehnologiji, kapitalskim naložbam ter izobraženi delovni sili. Ti dejavniki razvoja so bolj prisotni v državah, ki imajo močno podjetniško kulturo, liberalizirano mednarodno menjavo in investicijske zakone, močno znanstveno in tehnološko infrastrukturo ter dober izobraževalni sistem (Lloyd-Reason in Wall 2000, 21). Z gospodarskim razvojem držav se spreminjajo tudi strukturni dejavniki globalne konkurenčnosti. Na nizki stopnji razvoja je gospodarska rast pogojena predvsem z osnovnimi dejavniki proizvodnje, kot so zemlja, osnovna oprema in neizobražena delovna sila. Ko se države premaknejo od revnih k srednje bogatim, postane globalna konkurenčnost odvisna od investicijskih vlaganj.

2 Opredelitev ciljev v državi

Države imajo različne cilje glede na raven bogastva, glede na obstoječo vladno garnituro ter glede na sposobnost menedžmenta v podjetjih. Vsaka država mora analizirati in krepiti svoje konkurenčno okolje. Ocena konkurenčnega okolja pomaga oblikovalcem politike, da oblikujejo gospodarske strategije, ki vsebujejo dvig konkurenčnosti. Ocenitev notranjega okolja omogoča sliko o nacionalnih konkurenčnih prednostih in slabostih, medtem ko analiza zunanjega okolja omogoča sliko o možnostih države in o nevarnostih na globalni ravni (Kotler, Jatusripitak in Maesincee 1999, 160–161).

Konkurenčna strategija, ki jo oblikuje država običajno vsebuje zastavljene cilje na ekonomskem, socialnem ter okoljskem področju. Prebivalstvo večine držav želi imeti dobro gospodarstvo, urejeno družbo in dober politični proces (Kotler, Jatusripitak in Maesincee 1999, 161). Nacionalni cilj napredovanja običajno predstavlja splet želja, kot so rast ravni BDP na prebivalca, izboljšana nacionalna konkurenčnost, visoka zaposlenost, stabilne cene, urejen zdravstveni sistem, dober izobraževalni sistem, čisto okolje (narava), varnost in mir. Države morajo stremeti k posameznim ciljem, od višjih proti nižjim, kot prikazuje zgornja slika. Države si postavijo cilje po prioritetah. V manj razvitih državah so gospodarski cilji močno v ospredju, medtem ko ima v razvitih državah dober socialni sistem precej večjo težo.

Slika 1: Nacionalni strateški premik pri razvojnem procesu

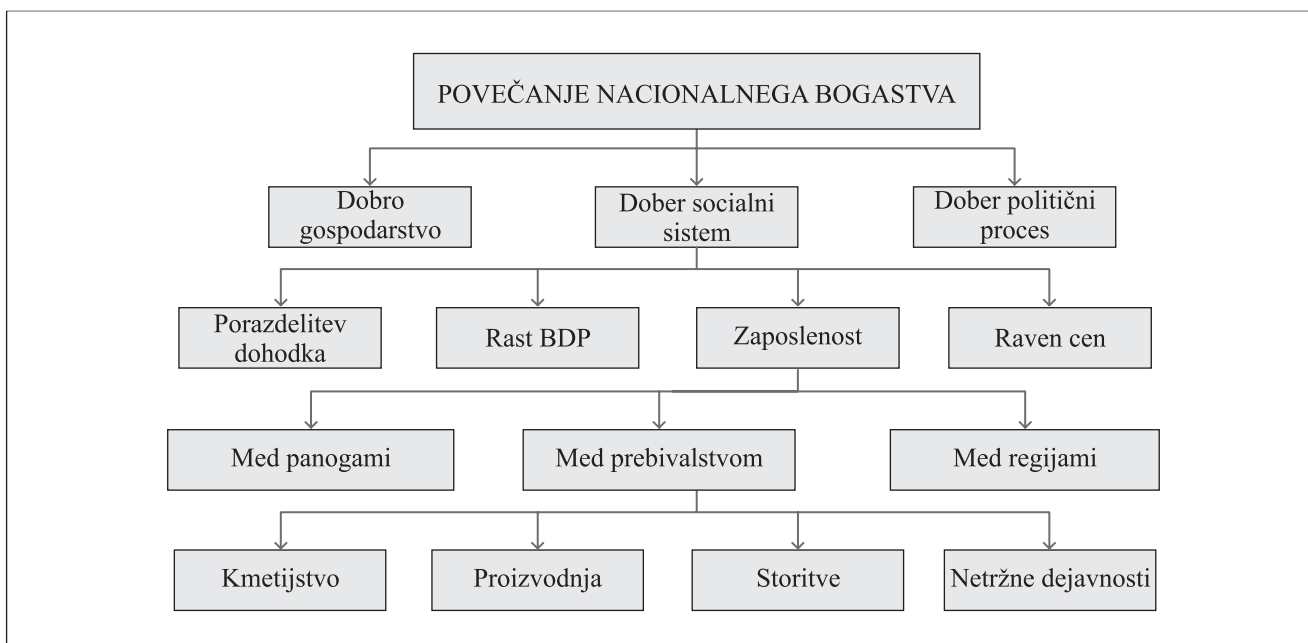
Vir: Kotler, Jatusripitak in Maesincee (1999, 161).

Iz tega vidika kar nekaj strokovnjakov predpisuje navodila vladnim kreatorjem glede dviga konkurenčnosti v državi. Kako države izboljšajo svoj konkurenčni položaj? Ugledni strokovnjak za konkurenčnost, profesor Stephane Garelli (IMD), priporoča vzpostavitev stabilnega razmerja med več ukrepi:

1. Oblikovanjem predvidljivega in stabilnega pravnega in zakonodajnega okolja.
2. Oblikovanjem fleksibilne in vzdržne ekonomske strukture.
3. Vlaganjem v tradicionalno in tehnološko infrastrukturo.
4. Spodbujanjem domačega varčevanja in vlaganjem domačih podjetij.
5. Spodbujanjem proaktivnega vedenja podjetij na mednarodnih trgih kot tudi razvoja privlačnega domačega okolja za neposredna tuja vlaganja.
6. Spodbujanjem Vlade in administracije, da delujeta hitro, pregledno in kakovostno.
7. Ohranjanjem zdravega ravnotežja med ravnijo plač, produktivnostjo in obdavčitvijo.
8. Ščitenjem podjetij socialne narave pred neenakostmi, pri tem pa okrepiiti srednji razred.
9. Vlaganjem v izobraževanje, še posebno v srednješolsko, in v dolgoročno usposabljanje delovne sile.
10. Ohranjanjem ravnotežja med lokalnim in izvoznim gospodarstvom s ciljem ustvarjanja bogastva ob zaščiti vrednot.

Koncept konkurenčnosti pooblašča vlade, da se dejavno vključujejo v razvoj gospodarstva. Pomembno je, da vlade skrbijo za čim boljše poslovno okolje v državah in podpirajo raziskave in razvoj ter izobraževanje. Potreba po dvigu

Slika 2: Hierarhija nacionalnih ciljev

Vir: Kotler, Jatusripitak in Maesincee (1999, 162).

konkurenčnosti ni zahtevana s strani vlad, ampak s strani spreminjajoče se svetovne ekonomije. Izboljševanje konkurenčnosti pomeni ustvarjanje visokega znanja, visoke produktivnosti in s tem gospodarstvo visokih plač, kjer se samoumevno pojavljajo gospodarske panoge, ki dosegajo visoko dodano vrednost. Z vidika konkurenčnosti so vlade odgovorne za (OECD 1997):

1. Okrepitev izobraževalnega sistema in programov usposabljanja z namenom povečati učenje, kreativnost in spodbujati razvoj novega znanja.
2. Pospeševanje večjega dostopa do tehnologij, na primer izboljšanje dostopa malih in srednje velikih podjetij ter širitev menedžerskega in organizacijskega znanja z vidika uporabe novih tehnologij.
3. Izpeljavo regulacijskih reform z namenom izboljšati delovanje trgov.
4. Sprejetje politik, ki dopuščajo rast tveganega (angl. *venture*) trga kapitala, ki podpira uspešna nova podjetja.
5. Postavitev ključnih smernic za izboljšanje vodenja podjetij in zajamčenje odgovornosti menedžmenta v primerjavi z interesi delničarjev in drugih interesnih skupin.

Seveda pa mora vsaka vlada oblikovati svojo strategijo konkurenčnosti glede na izhodišča in danosti, ki jih ima. Ker je v svetu prevladovalo mnenje, da so velike korporacije ključni tvorci globalnega gospodarstva, so vladne politike skušale pomagati predvsem njim. Razvoj podjetništva so zato puščale ob strani. Novejši pristop vladnih politik namenja več pozornosti mikroekonomskim reformam, vzpostavljanju industrijskih grozdov, pospeševanju inovativnosti, regionalni politiki in socialnim vprašanjem (Porter 2000, 14). Šele v času velikih recesij in transformacij gospodarstev v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja postane prispevek podjetništva h gospodarskemu razvoju opažen. Tako vlade kot podjetja so prisiljeni intenzivno iskati nove vire konkurenčnosti in gospodarske rasti na makroinstitucionalni in mikropodjetniški ravni. Podjetništvo postane pomemben dejavnik socialnoekonomskega razvoja in rasti, saj ponuja številne nove možnosti za delo, ponuja večjo diferenciacijo blaga in storitev ter v splošnem povečuje nacionalni napredek in konkurenčnost (Lee in Peterson 2000, 401). Trenutni trendi, usmerjeni v zmanjševanje velikosti korporacij, privatizacijo državnih podjetij in dvig konkurence, ustvarjajo potrebo po oblikovanju globalnega poslovnega okolja, kjer podjetništvo prevzema pomembno vlogo.

Različne tradicionalne ekonomske šole so v obdobju pred Schumpetrom (1934) povezovale rast in industrijsko organizacijo. Po tradicionalni razlagi je gospodarska uspešnost, merjena z gospodarsko rastjo, odvisna od tega, kako učinkovito uporablja gospodarstvo redke vire. Ko so dejavniki gospodarske strukture stabilni, se ne pričakuje, da se bo gospodarska rast veliko spreminjala. Mnogi zagovarjajo tezo, da spremembe v industrijski strukturi običajno povečajo gospodarsko rast. Najvidnejši vzrok sprememb so tehnologija, globalizacija, deregulacija in ponudba delovne sile, zaradi česar prehaja industrijska struktura od večje koncentracije k manjši in od centralizacije k decentralizaciji (Audretsch in Thurik 2001, 4). Niz

empiričnih študij je potrdil dve dejstvi glede spreminjanja industrijske strukture v današnjem času. Prvo dejstvo je, da se v industrijski strukturi povečuje vloga malih podjetij. Drugo dejstvo pa je, da se spremembe v industrijski strukturi glede časa in obsega med državami OECD bistveno ne razlikujejo (Audretsch in Thurik 2001, 6). Nove teorije skušajo prikazati znanje kot ključen dejavnik gospodarske rasti. Zaradi povečane vloge znanja kot vira konkurenčnosti v državah OECD se v industrijskih panogah dviga inovativnost in gospodarska rast. Jasno postaja, da igrata ustvarjanje in širitev znanja pomembno vlogo v gospodarski rasti. Ob tem je manj jasno, kako zagotoviti širjenje pridobljenega znanja. Podjetništvo služi tu kot pomemben most med znanjem in gospodarsko rastjo. V večjih podjetjih, kjer se ustvarja novo znanje, je posameznik velikokrat pred dilemo, ali ostati v podjetju ali začeti lastno dejavnost.

Čeprav lahko konkurenčnost proučujemo na različnih ravneh, postaja v zadnjem času vse pomembnejša podjetniška konkurenčnost ter sposobnost ljudi za napredek. Začnemo lahko pri konkurenčnosti zaposlenih (izobrazba, sposobnosti, motivacija), ki vpliva na konkurenčnost podjetij, konkurenčnost gospodarstva ter konkurenčnost držav. Konkurenčnost se pogosto povezuje z doseganjem ekonomsko-socialnih ciljev. Zagotavljanje visoke stopnje zaposlenosti je eden izmed teh ciljev. Brezposelnost lahko poveča motivacijo za delo ter zmanjša zahteve po višjih plačah, kar ima ugoden vpliv na konkurenčnost. Na drugi strani pa ima brezposelnost kot socialni problem negativne posledice za socialni razvoj. Treba je ustvariti primerno klimo za dolgoročni razvoj, ki temelji na necenovnih dejavnikih, kot so izobraževanje, vrednostni sistem in motivacija ljudi. Cenovni vidik konkurenčnosti, ki postavlja v ospredje nizke plače in stroške, izgublja svoj pomen, saj ne omogoča dolgoročnega razvoja prebivalstva. Nizki osebni dohodki so znak nizke konkurenčnosti, čeprav so lahko podjetja ob tem uspešna na mednarodnih trgih. Moderna in civilizirana država mora imeti za cilj povečevanje dohodkov prebivalstva, ravni izobraževanja ter zdravstva (človekov razvoj), kar je v nasprotju z izvoznim prodorom ob nizkih cenah. Konkurenčnost držav pomeni, da ekonomski sistem povečuje njeno poslovno in institucionalno učinkovitost ter spodbuja gospodarski razvoj. Nacionalno konkurenčnost lahko vidimo kot funkcijo tako poslovnih veščin menedžerjev podjetij kot upravljanja nacionalnega portfelja izobraževalnih, regulatornih, socialnih in ekonomskih značilnosti vladnih politik.

3 Letopis svetovne konkurenčnosti in poročilo konkurenčnosti

Slovensko sistemsko konkurenčnost ocenjuje IMD-jev letopis konkurenčnosti. Poudarek letopisa IMD (The World Competitiveness Yearbook) je na merjenju sposobnosti nacionalnega gospodarstva pri pridobivanju novih ter ohranjanju starih vlagateljcev z ohranjanjem konkurenčnega poslovnega okolja. V poročilu IMD so vključeni podatki 60 ekonomij, ki se nahajajo na različnih stopnjah gospodarske razvitosti: OECD države, hitro rastoče države Azije, vodilne države Latinske Amerike, nekatere tranzicijske države

Tabela 1: Konkurenčnost se ocenjuje z globalnim indeksom konkurenčnosti (indeks IMD) in več podindeksi

1. Indeks gospodarske uspešnosti , ki meri uspeh na področju: <ul style="list-style-type: none"> • domačega gospodarstva, • mednarodne menjave, • mednarodnih naložb, • zaposlenosti, • cen. 	2. Indeks vladne učinkovitosti , ki meri uspeh na področju: <ul style="list-style-type: none"> • javnih financ, • fiskalne politike, • institucionalnega okvirja, • poslovne zakonodaje • socialnega modela.
3. Indeks učinkovitosti menedžmenta , ki meri: <ul style="list-style-type: none"> • produktivnost, • trg dela, • finance, • menedžerske prakse, • sistem vrednot. 	4. Indeks infrastrukture , ki meri uspeh na področju: <ul style="list-style-type: none"> • osnovne infrastrukture, • tehnološke infrastrukture, • znanstvene infrastrukture, • zdravja in okolja • izobraževalnega sistema.

srednje in vzhodne Evrope ter Južnoafriška republika. Indeks konkurenčnosti je po metodologiji IMD sestavljen iz 300 indikatorjev. Statistične podatke, kot so recimo: BDP, BDP na prebivalca, število patentov, javni izdatki za izobraževanje, zberejo partnerski inštituti iz nacionalnih in mednarodnih statističnih virov. Dve tretjini zbranih podatkov predstavljajo statistični, eno tretjino pa anketni podatki, zbrani letno z anketno raziskavo med vodstvenimi delavci na reprezentativnem vzorcu podjetij. V Sloveniji sta partnerski organizaciji IMD-ja, odgovorni za zbiranje podatkov, Ekonomska fakulteta in Inštitut za ekonomska raziskovanja. Metodologija IMD upošteva predvsem štiri skupine dejavnikov, ki vplivajo na konkurenčnost posameznih držav oziroma njihovih podjetij:

- Privlačnost posameznih držav na domačem trgu v primerjavi s prodornostjo njihovih podjetij na tujih trgih. Nekatere države gospodarsko uspevajo s stalno in intenzivno prisotnostjo na tujih trgih z izvozom ali z neposrednimi tujimi vlaganji. Tipični primeri takih držav so Nemčija, Južna Koreja in Japonska. Po drugi strani pa uspevajo tudi države, ki ustvarjajo na notranjem domačem trgu privlačno okolje za tuje vlagatelje in za domača podjetja. Primeri takih držav so Irska, Tajvan in Velika Britanija.
- Pomen domačega trga v primerjavi z globalizacijo. Tu gre za upoštevanje razlik in (ne)ravnotežij, pri katerih nekatere države vodijo navznoter naravnano ekonomsko politiko (proizvajalci blaga ali storitev so blizu končnemu kupcu, kot so to primeri storitev državnih uprav, obrtnih storitev na domačem trgu ali ponudnikov socialnih storitev) ali navzven usmerjeno globalno ekonomijo, kjer se uveljavlja menedžment na področju mednarodne delitve dela in svetovne dodane vrednosti (tipični primeri so na področju telekomunikacijske industrije, računalništva in avtomobilske industrije).
- Dejansko premoženje v primerjavi s predelovalnimi oziroma inovacijskimi potenciali. S skupino dejavnikov se proučujejo razmerja posameznih kazalcev med državami, ki se predvsem naslanjajo na domače surovinske vire (npr. Brazilija), in državami, ki dajejo večjo težo predelovalnim oziroma informacijskim procesom s ciljem ustvarjanja visoke dodane vrednosti (ZDA, Japonska). Te primerjave upoštevajo razlike med konceptom naslanjanja na domače surovinske vire ter konceptom dinamičnih primerjalnih prednosti in mednarodne specializacije (Krugman 1994).

- Individualna podjetniška tveganja v primerjavi s socialno kohezivnostjo. Z zadnjo skupino ekonomskih dejavnikov se ovrednoti obseg konkurenčnosti, pri katerem posamezne države spodbujajo predvsem individualna podjetniška tveganja, deregulacijo in privatizacijo (anglosaški model) v primerjavi z družbeno kohezivnostjo (model kontinentalne Evrope in Skandinavije).

IMD se pri ocenjevanju konkurenčnosti osredotoča na lokacijsko privlačnost držav ter na kakovost poslovnega okolja. Podjetja se pri svojem delovanju redno soočajo s političnimi, ekonomskimi, socialno-kulturnimi ter izobraževalnimi dimenzijami v okviru posameznih držav in na globalnem trgu. IMD je pri svoji obravnavi globalne konkurenčnosti precej dopolnil metodologije drugih inštitutov ter ustanov, ki se ukvarjajo z globalno konkurenčnostjo, saj se je od vseh najbolj približal pojmovanju konkurenčne družbe s temeljitim raziskovanjem povezanosti med globalizacijo, konkurenčnostjo ter družbeno kohezijo. IMD je zelo kritičen do merjenja BDP kot ključnega kazalca dodane vrednosti. IMD meni, da se napredek v izobraževanju, znanosti in tehnologiji ter socialni koheziji premalo upošteva. Država, ki želi izboljšati svoj ekonomski položaj v prihodnosti, mora nujno zagotoviti kompleksno delovanje podjetij, države in preostalih socialnih partnerjev, še posebno pa so pomembne naložbe v ljudi. Visoko razvite države ne konkurirajo med seboj zgolj z izdelki in storitvami temveč tudi s človeškim kapitalom. Sposobnost države, da razvije vrhunski izobraževalni sistem ter z njim povečuje znanje delovne sile, je ključni korak k dvigu globalne konkurenčnosti. V nadaljevanju prikazujemo rezultate uvrstitev na lestvici konkurenčnosti s posebnim poudarkom na tekočih rezultatih.

V zadnjem obdobju 2003–2005 dosega najboljši konkurenčni položaj ZDA. Razlog za to so precej ugodni pogoji za tehnološki napredek in dobri podjetniški pogoji. Izmed skandinavskih držav je najkonkurenčnejša Islandija, ki se uvršča pred Dansko in Finsko. Slovenija je nazadovanje v opazovanem obdobju zabeležila predvsem zaradi vključitve izbranih regij v letopis konkurenčnosti ter zaradi metodoloških sprememb. Realen padec slovenske konkurenčnosti ni bil tako izrazit kot prikazuje metodologija IMD. Je pa res, da bi morala Slovenija po vključitvi v EU vzpostaviti boljše podjetniške pogoje ter povečati investicijsko privlačnost.

Poročilo o globalni konkurenčnosti (The Global Competitiveness Report) analizira sposobnost držav za doseganje ustrezne gospodarske rasti, merjene z BDP na

Tabela 2: Uvrščenost držav v letopisu konkurenčnosti IMD (v %; 100 = ZDA)

	2005		2004		2003	
	IMD (%)	Rank	IMD (%)	Rank	IMD (%)	Rank
ZDA	100,0	1	100,0	1	100,0	1
Hongkong	93,1	2	85,8	6	79,2	10
Singapur	89,7	3	89,0	2	86,1	4
Islandija	85,3	4	86,02	5	80,1	8
Kanada	82,6	5	86,63	3	80,7	6
Finska	82,6	6	83,6	8	86,7	3
Danska	82,5	7	84,4	7	80,8	5
Švica	82,5	8	78,8	14	79,4	9
Avstralija	82,0	9	86,05	4	80,6	7
Luksemburg	80,3	10	83,1	9	87,7	2
Tajvan	78,3	11	79,5	12	71,1	17
Irska	77,8	12	80,3	10	78,0	11
Nizozemska	77,4	13	78,6	15	76,6	13
Švedska	76,3	14	79,6	11	77,4	12
Norveška	76,2	15	75,5	17	74,9	15
Nova Zelandija	75,5	16	74,4	18	72,7	16
Avstrija	74,3	17	78,9	13	75,5	14
Bavarska	74,1	18	73,7	20	60,3	31
Čile	72,2	19	69,9	26	62,1	26
Zhejiang	69,7	20	74,3	19	53,8	38
Japonska	68,7	21	71,9	23	63,2	25
Velika Britanija	68,5	22	72,2	22	70,3	19
Nemčija	67,8	23	73,4	21	69,8	20
Belgija	67,5	24	70,3	25	70,4	18
Izrael	67,3	25	63,5	33	55,9	33
Estonija	66,7	26	68,4	28	66,6	22
Tajska	66,0	27	68,2	29	60,9	30
Malezija	65,8	28	75,9	16	68,3	21
Koreja	64,2	29	62,2	35	54,2	37
Francija	64,2	30	67,7	30	65,8	23
Kitajska	63,2	31	70,7	24	60,9	29
Katalonija	62,2	32	69,8	27	61,3	28
Ile-de-France	61,7	33	64,6	32	65,6	24
Rhone-Alps	61,4	34	61,4	37	60,0	32
Škotska	61,3	35	62,0	36		
Češka	60,1	36	56,4	43	55,3	35
Madžarska	59,9	37	57,2	42	55,8	34
Španija	59,4	38	67,4	31	61,8	27
Indija	59,0	39	62,9	34	45,5	50
Slovaška	58,6	40	57,5	40	48,3	46
Lombardija	54,2	41	55,3	46	55,2	36
Maharadža	53,5	42	59,6	38	48,8	44
Sao Paulo	53,3	43	55,0	47	49,3	43
Jordanija	52,7	44	54,1	48	46,7	48
Portugalska	52,4	45	58,5	39	52,0	39
Juž. Afrika	51,9	46	53,8	49	47,7	47
Kolumbija	51,4	47	57,4	41	48,4	45
Turčija	51,3	48	43,5	55	30,8	56
Filipini	51,1	49	49,7	52	45,9	49
Grčija	50,3	50	56,3	44	51,6	42
Brazilija	49,8	51	48,1	53	44,5	52
Slovenija	49,3	52	55,5	45	51,8	40
Italija	45,8	53	50,3	51	51,6	41
Rusija	43,6	54	52,1	50	36,7	54
Romunija	41,8	55	47,9	54	44,6	51
Mehika	41,5	56	43,2	56	39,4	53
Poljska	39,0	57	41,9	57	33,9	55
Argentina	37,8	58	36,9	59	21,9	58
Indonezija	33,8	59	38,1	58	26,2	57
Venezuela	30,3	60	24,7	60	21,7	59

Vir: IMD (2005), raziskava IER in EF (2005).

prebivalca v srednjeročnem obdobju. Poročilo pripravlja Svetovni ekonomski forum (World Economic Forum – WEF), ki razvršča več kot sto držav, glede na njihovo gospodarsko razvitost. Namen Foruma je bil razviti globalni konkurenčni indeks, ki bi vseboval vse ključne kriterije,

potrebne za zagotovitev ustreznega poslovnega okolja, gospodarsko naravnano (de)regulacijo ter učinkovite institucije, ki bi omogočile tržno učinkovitost, kar vse skupaj ustvarja pogoje za trajno gospodarsko rast v srednjeročnem obdobju. Pri metodologiji WEF v globalni konkurenčnosti

Tabela 3: Uvrstitev držav po indeksu WEF

Država	2004/2005	2003/2004	2002/2003	2001/2002
Finska	1	1	2	1
ZDA	2	2	1	2
Švedska	3	3	5	6
Tajvan	4	5	3	21
Danska	5	4	10	8
Norveška	6	9	9	19
Singapur	7	6	4	10
Švica	8	7	6	5
Japonska	9	11	13	15
Islandija	10	8	12	22
Velika Britanija	11	15	11	7
Nizozemska	12	12	15	3
Nemčija	13	13	14	4
Avstralija	14	10	7	9
Kanada	15	16	8	11
Združeni Arabski Emirati	16	–	–	–
Avstrija	17	17	18	9
Nova Zelandija	18	14	16	20
Izrael	19	20	19	17
Estonija	20	22	26	29
Hongkong	21	24	17	18
Čile	22	28	20	28
Španija	23	23	22	23
Portugalska	24	25	23	29
Belgija	25	27	25	14
Luksemburg	26	21	–	–
Francija	27	26	30	13
Bahrain	28	–	–	–
Juž. Koreja	29	18	21	27
Irska	30	30	24	22
Malezija	31	29	27	34
Malta	32	19	–	–
Slovenija	33	31	28	31
Tajska	34	32	31	35
Jordanija	35	34	47	39
Grčija	37	35	38	38
Madžarska	39	33	29	26

Vir: WEF (2004–2005), raziskava IER in EF (2005).

že nekaj let vodi Finska predvsem zaradi stabilne gospodarske rasti, visoke inovacijske sposobnosti podjetij, močnega finančnega sistema ter pomembne vloge tehnološko najbolj zahtevnih dejavnosti v celotni gospodarski strukturi. Sledijo ji ZDA, Švedska, Danska, Tajvan, Singapur, Švica, Islandija in Norveška. Slovenija se uvršča na 33. mesto, kar pomeni, da je v srednjeročnem obdobju (5 let) v boljšem razvojnem položaju, kot so na primer Madžarska (39), Grčija (37), Češka (40) ter Italija (47).

Članice EU v zadnjem času povečujejo svojo globalno konkurenčnost, predvsem zaradi bolj usklajene monetarne politike in boljše delitve dela znotraj EU. Povečuje se pomen infrastrukture ter znanosti in tehnologij. Razlogi so predvsem v vse večjem gibanju kapitala in povečanem prenosu tehnologij in znanja med državami. Neposredne tuje naložbe se najpogosteje usmerjajo tja, kjer je razvitost infrastrukture dobra, raven znanosti in tehnologije pa ugodna. Z vse večjo globalizacijo in delitvijo dela na mednarodni ravni se spreminjajo tudi merila globalne konkurenčnosti. Delovanje vlad in javnih uprav je zelo pomembno in ima velik vpliv še na druge dejavnike globalne konkurenčnosti. Večina članic EU se glede delovanja vlad in javnih uprav uvršča slabo (izjema so Irska, Luksemburg, Nizozemska in Finska). Razlogi za slabšo uvrstitev so visoki davki in socialni

prispevki, potrebni za doseganje visoke stopnje socialne varnosti v EU. Pri WEF metodologiji konkurenčnosti lahko prikažemo položaj držav po posameznih indeksih. Mikroekonomski indeks konkurenčnosti kaže, ali je glede na obstoječo podjetniško okolje v državi sedanja raven BDP na prebivalca dolgoročno vzdržna. Ker pomemben del BDP ustvarjajo podjetja, je mikroekonomsko okolje nadvse pomembno. Raven dohodka na prebivalca (Y) je običajno odvisna od obsega kapitala na posameznika (k), kar imenujemo kapitalna intenzivnost gospodarstva. Tu gre tako za fizični kot človeški kapital. Človeški kapital ne predstavlja samo ravni izobrazbe zaposlenih, ampak tudi njihove delovne izkušnje in menedžersko znanje. V enostavnih modelih je BDP na prebivalca sorazmeren obsegu kapitala na posameznika:

$$Y = Ak$$

(A) predstavlja raven tehnologije, merjene kot povprečna produktivnost posamezne enote kapitala. Raven dohodka je tako pogojena z zalogo kapitala in ravno tehnologije. V modelih rasti se zelo poudarja potreba po privarčevanju dela nacionalnega dohodka: $dK = sY$; (Y) je GDP ali dohodek, (s) je stopnja varčevanja in (dK) je sprememba v zalogi kapitala. Rast dohodka v državah, v katerih je tehnološki napredek majhen, je odvisna od stopnje varčevanja,

Tabela 4: Uvrstitev držav po mikroekonomskem indeksu konkurenčnosti

	Mikroekonomski indeks konkurenčnosti 2004/2005	Mikroekonomski indeks konkurenčnosti 2003/2004	Mikroekonomski indeks konkurenčnosti 2002/2003
Finska	2	1	2
ZDA	1	2	1
Švedska	4	3	6
Danska	7	4	8
Nemčija	3	5	4
Velika Britanija	6	6	3
Švica	5	7	5
Singapur	10	8	9
Nizozemska	9	9	7
Francija	12	10	15
Avstralija	13	11	14
Kanada	15	12	10
Japonska	8	13	11
Islandija	19	14	17
Belgija	14	15	13
Tajvan	17	16	16
Avstrija	16	17	12
Nova Zelandija	18	18	22
Hongkong	11	19	19
Izrael	21	20	18
Irska	22	21	20
Norveška	20	22	21
Koreja	24	23	23
Italija	33	24	24
Španija	26	25	25
Malezija	23	26	26
Juž. Afrika	25	27	29
Estonija	27	28	30
Latvija	47	29	45
Slovenija	30	30	27
Tajska	36	31	35
Čile	28	32	31
Tunizija	31	33	32
Brazilija	37	34	33
Češka	34	35	34
Portugalska	32	36	36
Indija	29	37	37
Madžarska	40	38	28
Grčija	39	39	43

Vir: WEF (2004–2005), raziskava IER in EF (2005).

pomnožena z ravnjo tehnologije (A). Ker se raven tehnologije pri posameznih ekonomijah zelo spreminja, je gospodarska rast sestavljena iz dveh glavnih komponent, tj. tehnološke spremembe in povečevanja obsega kapitala.

$$DY/Y = dA/A + sA$$

Rast = tehnološke spremembe + povečevanje obsega kapitala

Pri razvrščanju držav se tako lahko osredotočimo na raven dohodka ali gospodarsko rast. Indeks mikroekonomske konkurenčnosti postavlja v ospredje merjenje kapitala (k) in trenutno raven tehnologij (A), medtem ko indeks rasti postavlja v ospredje stopnjo varčevanja (s), trenutno raven tehnologij (A) in tehnološki napredek (dA/A). Ker se bogastvo ustvarja na mikroravni, je za države zelo pomembna uvrstitev glede na mikroekonomski indeks konkurenčnosti. Premik na mikroravni je ključnega pomena, če želi država preiti na višji razvojni nivo. Uvrščenost Slovenije na 30. mesto je ugodna, saj je od novejših članic EU pred njo samo Estonija.

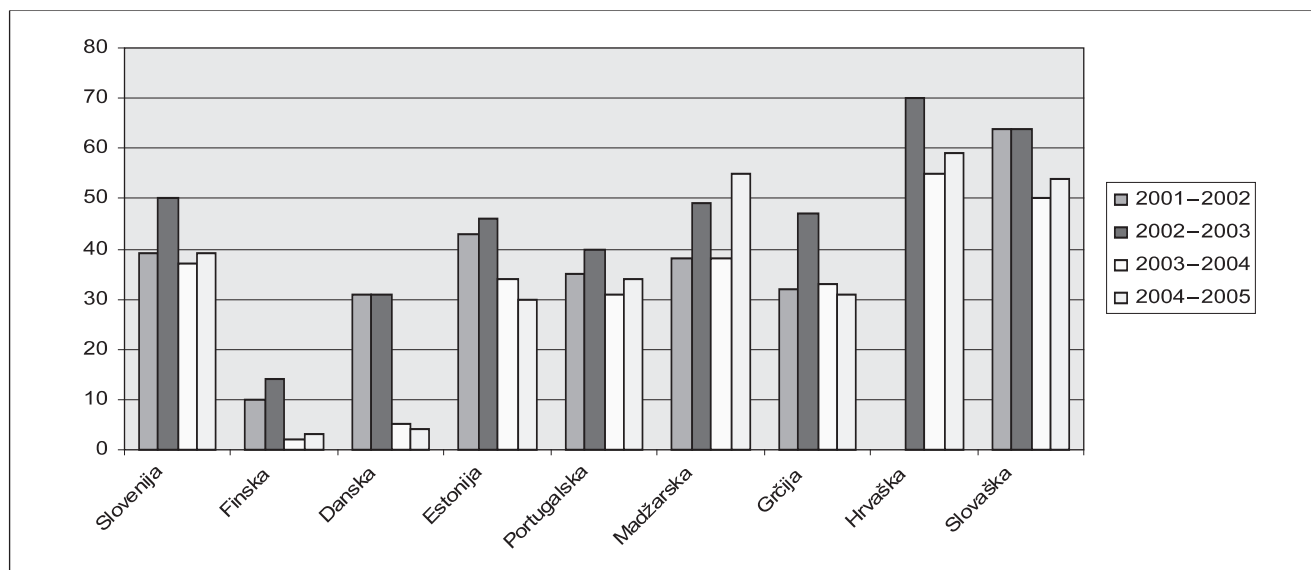
Po kakovosti poslovnega okolja se najbolje uvršča Finska. Ker vlada ne more neposredno vplivati na strategije in

delovanje podjetij, je kakovost v poslovnem okolju zanj najpomembnejša, saj lahko na ta način krepí rast podjetij. Slovenija se tu uvršča pred Portugalsko, Češko, Madžarsko in Estonijo. Položaj na 30. mestu je ugoden. Mikroekonomski indeks konkurenčnosti kaže, ali je sedanja raven BDP na prebivalca dolgoročno vzdržljiva glede na obstoječo podjetniško okolje v državi in v svetu. Ker BDP ustvarjajo podjetja, je mikroekonomsko okolje nadvse pomembno. Mikroekonomski indeks je sestavljen iz dveh delov. Prvi del so strategije in delovanje podjetij, drugi del pa je razvitost poslovnega okolja.

4 Položaj Slovenije po kriterijih srednjeročnega razvoja

Država lahko doseže ugoden razvoj v srednjeročnem obdobju, če izpolnjuje določene kriterije. To je stabilno makroekonomsko okolje, dobro delujoče institucije ter ugoden tehnološki razvoj. Brez tega je srednjeročni razvoj države oviran ne glede na druga merila. Indeks makroekonomskega okolja je sestavljen iz naslednjih pokazateljev: pričakovanje recesije, poslovna cena terorizma, obstoj škodljivih vladnih intervencij v

Slika 3: Razvoj makroekonomskega okolja (gibanje rangov)

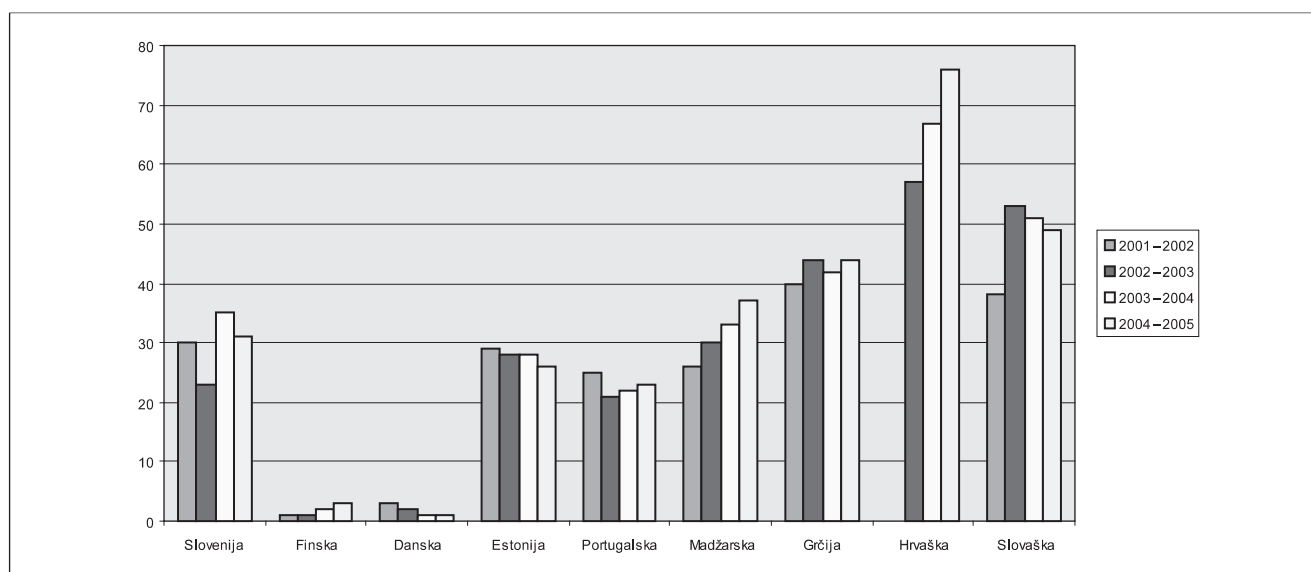
Vir: WEF (2004-2005), raziskava IER in EF (2005).

gospodarstvo, razvitost finančnega trga, učinkovitost bančnega sistema, dostop do posojil, razpoložljivost tveganega kapitala, spremembe pri dostopu do kreditov, vladne intervencije pri podjetniških vlaganj, dostop na trg kapitala, učinkovitost bančne zakonodaje, obstoj skritih uvoznih ovir, cena kmetijske politike, cena pri uvozu tuje opreme, kreditni položaj države, javni dolg, stopnja varčevanja, inflacija, menjalni tečaj in obrestni razmik.

Po indeksu makroekonomskega okolja se Slovenija uvršča pred Madžarsko, Hrvaško ter Slovaško. Bolje se rangirajo Finska, Danska, Estonija, Portugalska in Grčija. Prednost večine evropskih držav je v sprejetju evra kot valute. Maastrichtski konvergenčni kriteriji (inflacija, obrestna mera, stabilnost deviznega tečaja, javnofinančni primanjkljaj ter javnofinančni dolg) bodo ugodno vplivali tudi na slovensko makroekonomsko okolje v prihodnjih letih.

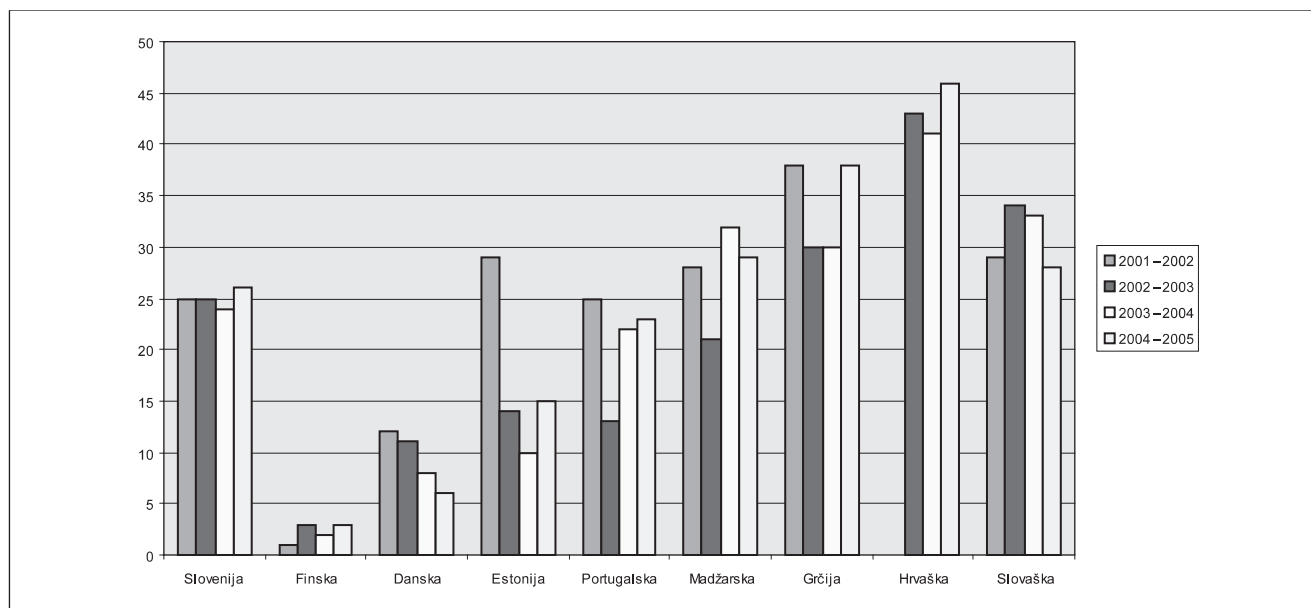
Po delovanju javnih institucij se Slovenija uvršča slabše od Finske, Danske, Estonije ter Portugalske. Uvrščamo se bolje od Madžarske, Grčije, Hrvaške in Slovaške. Najizrazitejši slovenski problemi so slabe ocene glede učinkovitosti slovenske vlade, interesov podjetij in posameznikov. Zakonodaja na primer slabo ščiti finančno premoženje, sodstvo pa ne deluje neodvisno od zunanjih vplivov. Pri korupciji je ocena Slovenije slaba in to še posebej, če se primerjamo z Madžarsko in Estonijo. Raziskava WEF je pokazala, da imajo posamezne interesne skupine, ki financirajo politične stranke, precejšen vpliv na oblikovanje posameznih politik. Opazna je slaba učinkovitost pravnega sistema za podjetja, slaba svoboda medijev, birokratsko oteževanje poslovanja, nizka učinkovitost parlamenta ter davčnega sistema. Kljub sprejetju v EU je zaostanek Slovenije na tem področju prevelik.

Slika 4: Indeks razvoja javnih institucij (gibanje rangov)

Vir: WEF (2004-2005), raziskava IER in EF (2005).

Slika 5: Gibanje tehnološkega indeksa (rangiranje)

Vir: WEF (2004–2005), raziskava IER in EF (2005).

Po tehnološkem indeksu je položaj Slovenije slab. Podjetja niso dejavna pri uvajanju novih tehnologij, prenos tehnologij preko neposrednih tujih naložb pa je zelo nizek. Teža lastne inovativnosti je v primerjavi s prenosom tehnologij iz tujine odvisna od stopnje tehnologij določene države. Svetovni gospodarski forum opredeljuje za ključne inovatorje tiste države, ki dosegajo na leto najmanj 15 patentov na milijon prebivalcev. Konkurenca med temi državami je močno povezana z inovacijskimi zmogljivostmi in s prodorom tehnološko intenzivnih proizvodov in storitev na globalni trg. Države, ki ne sodijo v skupino glavnih inovatorjev, lahko dosegajo nadpovprečno gospodarsko rast le s hitro absorpcijo novih tehnologij iz tujine. To pomeni, da lahko države v razvoju dohitevajo inovativne države tudi s pritegnitvijo neposrednih tujih naložb. Le-te prinašajo nove tehnologije, kapital, izvozne trge in organizacijsko znanje. Portugalska, Finska, Danska in Estonija se uvrščajo pred Slovenijo. Slovenija se uvršča boljše od Madžarske, Grčije, Hrvaške in Slovaške. Razlog za boljši položaj teh držav je tudi v strukturi tehnološkega indeksa. Ker je velika teža na anketnih kazalcih, pride bolj do izraza uporaba novega znanja v gospodarski praksi, kar predstavlja slabost Slovenije.

5 Zaključek

Globalizacija in mednarodna odprtost trgov izpostavlja države, podjetja ter ljudi večjemu konkurenčnemu boju. Bogastvo držav je običajno rezultat pretekle konkurenčnosti in predstavlja akumulacijo ekonomskih ter poslovnih dosežkov preteklih generacij. Bogastvo je tudi v funkciji danih možnosti. Rojstvo v premožni družini, razpoložljivost naravnih virov ali bogate sosednje države so dane možnosti, ki ne zagotavljajo konkurenčnosti na dolgi rok. Bogastvo prispeva državam, podjetjem in ljudem dober začetek, vsekakor pa ne zagotavlja prosperitete. Ugodna prepletenost preteklega bogastva ter dobro delujoče vladne politike in podjetniški menedžment zagotavljajo prosperiteto narodu.

Evropska integracija omogoča podjetjem, da dosežejo optimalno velikost in lokacijo ne glede na nacionalne meje. Ekonomija obsega ter večja delitev delovne sile sta ključna motorja evropske konkurenčnosti na enotnem skupnem trgu »Single Market«. Poglobitev integracije odseva na proizvodni specializaciji posameznih držav.

Poudarek letopisa IMD (The World Competitiveness Yearbook) je na merjenju sposobnosti nacionalnega gospodarstva pri pridobivanju novih ter ohranjanju starih vlagateljev z ohranjanjem konkurenčnega poslovnega okolja, na razvojni dinamiki ter na podjetniškem okolju. Slovenija je nazadovanje v opazovanem obdobju zabeležila predvsem zaradi vključitve izbranih regij v letopis konkurenčnosti ter zaradi metodoloških sprememb. Realen padec slovenske konkurenčnosti ni bil tako izrazit kot prikazuje metodologija IMD. Je pa res, da bi morala Slovenija po vključitvi v EU vzpostaviti boljše podjetniške pogoje ter povečati investicijsko privlačnost. Poročilo o globalni konkurenčnosti (The Global Competitiveness Report) analizira sposobnost držav za doseganje ustrezne gospodarske rasti, merjene z BDP na prebivalca v srednjeročnem obdobju. Po tej metodologiji prihajajo bolj v poštev strategije in politike tako na vladi kot na podjetniški ravni. Anketni del merjenja ima pri tej metodologiji precej večjo težo. WEF v precejšnji meri ne zajame cenovne konkurenčnosti, saj je obseg statističnih indikatorjev zelo majhen. Zaradi tega je konkurenčen položaj Slovenije ocenjen precej boljše v poročilu konkurenčnosti WEF kot v letopisu IMD. Če pa pogledamo konkurenčne pomanjkljivosti in prednosti, ki jih navajata tako poročilo WEF kot letopis IMD se slika precej prekriva.

Analitično spremljanje nacionalne konkurenčnosti Slovenije po posameznih determinantah konkurenčnosti je nadvse pomembno, saj predstavljajo le-te ključ za vodenje posameznih ekonomskih politik. S primerjanjem lastnih strategij in politik se lahko naučimo, kako bi lahko postali

najboljši. Benchmarking ne izboljšuje našega položaja, ampak nam daje informacijo, ki jo lahko izkoristimo z mislijo na napredek. Primerjava med državami omogoča podrobno analizo dejavnikov in politik, ki ustvarjajo okolje, ugodno za razvoj podjetij ter prosperiteto ljudi. Indikatorji konkurenčnosti so potrebni zato, ker lahko država usmerja, vodi ali upravlja samo tisto kar lahko meri. Za vsako državo, ki ima pri svojem delovanju običajno omejen manevrski prostor (omejena sredstva za zagotavljanje konkurenčnosti), je ključno vprašanje, kako bi lahko dosegli višji nivo razvoja po najkrajši poti. Država običajno napreduje po najkrajši poti tako, da odpravlja tiste pomanjkljivosti, ki v primerjavi z bolj razvitimi državami najbolj izstopajo. Portugalska in Španija sta zelo dobro izkoristili svojo priključitev k EU, medtem ko Grčija zaradi precejšnjih konkurenčnih pomanjkljivosti ni doživela gospodarske konvergence. V kolikšni meri bo slovensko gospodarstvo doživelo konvergenco k EU, je v veliki meri odvisno od hitrosti odpravljanja ključnih pomanjkljivosti, ki jih prikazuje sistem indikatorjev.

Literatura

1. Audretsch, D. B., Thurik, R. (2001). Linking Entrepreneurship to Growth. *STI Working Papers 2001/2*, OECD Paris.
2. Garelli, S. (2000). The Four Fundamental Forces of Competitiveness, *The World Competitiveness Yearbook*. IMD Lausanne.
3. Garelli, S. (2006). *Top Class Competitors*, John Wiley&Sons, Ltd, Chichester.
4. WEF (2004). *Global Competitiveness Report*. Geneve.
5. Kotler, P., Jatusripitak, S., Maesincee, S. (1997). *The Marketing of Nations, A Strategic Approach to Building National Wealth*, The Free press.
6. Kovačič, A. (2004). *Globalna konkurenčnost Slovenije v času njenega vključevanja v Evropsko unijo*, doktorska disertacija, EF Ljubljana.
7. Kovačič, A. (2005). Industrijski razvoj Slovenije. *IB rev. (Ljubl.)*, 2005, (39)1/2: 81–84.
8. Kovačič, A. (2005). *Konkurenčnost slovenskega gospodarstva in dolgoročni razvojni dejavniki*, IER Ljubljana.
9. Krugman P. (1994). Competitiveness: A Dangerous Obsession. *Foreign affairs* (73)2: 28–44.
10. Lee, S. M., Peterson, S. J. (2000). Culture, Entrepreneurial Orientation, and Global Competitiveness. *Journal of World Business* 35(4): 401–416.
11. Lloyd–Reason, L. (2000). *Dimensions of Competitiveness, Issues and Policies*, Edward Elgar.
12. OECD (1997). *Industrial Competitiveness in the Knowledge-based Economy, The New Role of Governments*, Paris.
13. Porter, E. M. (2000). *Human Development and Global Competitiveness*, World Bank, Washington
14. IMD (2004). *The World Competitiveness Yearbook*. Lausanne.